

CRÒNICA LEGISLATIVA D'ANDORRA

Primer semestre de 2022

Maria Cucurull Canyelles*

Resum

Aquesta crònica vol ser un recull dels diferents textos legislatius que fan referència a l'ús de la llengua catalana al Principat d'Andorra, impliquen diversos àmbits de la societat i són del primer semestre del 2022. També hi podreu trobar diversos articles, convocatòries i comunicats sobre la llengua del país que ha tingut l'opinió pública andorrana.

Paraules clau: Andorra; educació; Administració; titulacions; legislació; política lingüística.

LEGISLATIVE REPORTS ON ANDORRA

First half of 2022

Abstract

This report aims to be a compilation of several legislative texts published on the first half of 2022 about the use of Catalan in the Principality of Andorra concerning different areas of Andorran society. In it, you can also find articles, proposals and debates around the public consideration of the language of the country.

Keywords: Andorra; education; administration; certificates; legislation; language policy.

* Maria Cucurull Canyelles, professora de llengua i literatura catalanes a l'Escola Andorrana de Batxillerat. mariaucurull@gmail.com

Citació recomanada: Cucurull Canyelles, Maria. (2022). Crònica legislativa d'Andorra. Primer semestre de 2022. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 78, 314-321. <https://doi.org/10.2436/rld.i78.2022.3858>

Sumari

- 1 Introducció
- 2 Educació
- 3 Comuns
- 4 Administració
- 5 Justícia
- 6 Cultura
- 7 Economia
- 8 Conclusions

1 Introducció

El primer semestre del 2022 ha estat clarament marcat per la polèmica sobre l'ús del català a la justícia. El *Diari d'Andorra* va publicar un reportatge en què els lletrats afirmaven que a la Batllia el fet de prescindir de traductors jurats és una pràctica habitual quan els presumptes acusats només parlen castellà o francès amb el pretext de garantir-ne el dret de defensa. Així mateix, veiem que als comuns també cal incrementar els esforços per evitar que es vulnerin els drets lingüístics, sobretot en el sector de l'oci, especialment quan certes empreses privades s'encarreguen d'organitzar curses multitudinàries.

Referent a l'àmbit educatiu, s'han aprovat tres nous plans d'estudis de bàtxelor de la Universitat Carlemany que prescindeixen de la llengua catalana. També és important destacar la publicació del Decret de regulació dels diplomes oficials de llengua catalana amb la voluntat d'ampliar el reconeixement de la formació en llengua catalana que han seguit els alumnes en els diferents sistemes educatius. A més, encara en matèria d'educació, és interessant l'anècdota del fet que hi hagi hagut una allau de sol·licituds per passar l'examen de nivell C2 de candidats no residents al país.

La bona notícia arriba amb l'aprovació del projecte de llei de modificació de la Llei d'exercici de professions titulades i de col·legis i associacions professionals, que estableix que caldrà disposar del nivell B2 de català per poder exercir una professió titulada al país, de manera que s'exigirà cert nivell de llengua a tots els professionals liberals.

Finalment, cal destacar que el Ministeri de Cultura mostra una preocupació creixent per promoure el bon ús de la llengua i sensibilitzar els funcionaris perquè no canviïn de llengua i, ara per ara, es van fent campanyes i accions amb certa constància per revertir la situació.

2 Educació

En matèria d'educació, s'han aprovat tres plans d'estudis de bàtxelor que ofereix la Universitat Carlemany: el [Decret 47/2022, del 2-2-2022, pel qual s'aprova el pla d'estudis del bàtxelor en psicologia](#),¹ el [Decret 226/2022, de l'1-6-2022, pel qual s'aprova el pla d'estudis del bàtxelor en administració d'empreses](#)² i el [Decret 227/2022, de l'1-6-2022, pel qual s'aprova el pla d'estudis del bàtxelor en ciències ambientals](#).³ Com ja hem mencionat en cròniques anteriors, s'ha decidit prescindir del català en els estudis superiors i en els tres casos la llengua vehicular de l'ensenyament és la castellana. En el decret, es diu que en un futur es podria oferir "el bàtxelor en llengua francesa, catalana o anglesa si s'identifica un públic suficient que tingui alguna d'aquestes llengües com a primera llengua per seguir els estudis proposats" i, concretament, en el cas del bàtxelor en administració d'empreses també hi ha tres unitats que seran vehiculades en anglès. Ara bé, no hi ha cap deferència per la llengua del país, es permet que la Universitat Carlemany en pugui prescindir. Val a dir que la premsa generalista andorrana ha publicat literalment el mateix comunicat de Govern, ja que trobem la notícia redactada exactament igual en diversos mitjans i ningú no s'ha queixat del fet que una vegada més es permeti relegar a un segon pla la llengua oficial en els estudis superiors.

També amb relació als estudis superiors, la Universitat d'Andorra (UdA) va publicar l'[Edicte de 7-3-2022 pel qual es convoca un ajut per a investigador en formació](#)⁴ destinat a doctorands, assignat a un dels grups de recerca de la UdA durant el curs 2021-2022. En cas que el candidat no tingui residència al país, es demana que tingui competència lingüística en llengua anglesa. Així mateix, per poder renovar l'ajut, la primera vegada cal acreditar un nivell mínim de català equivalent a l'A1 del Marc europeu comú de referència per a les llengües del Consell d'Europa (MECR), un nivell equivalent a l'A2 per a la segona renovació i un nivell mínim de B1 per a la tercera.

1 BOPA, núm. 19, 9.2.22.

2 BOPA, núm. 68, 8.6.22.

3 BOPA, núm. 68, 8.6.22.

4 BOPA, núm. 30, 9.3.22.

El mes de març es va publicar el [Decret 130/2022, del 30-3-2022, de regulació dels diplomes oficials de llengua catalana](#) del Govern d'Andorra,⁵ mitjançant el qual es regulen els diplomes oficials de llengua catalana, les vies d'obtenció i els exàmens oficials. A més, és important destacar que els diplomes oficials de llengua catalana s'enquadren en el MECR.

El decret té “la voluntat d'ampliar el reconeixement de la formació que han seguit els alumnes en llengua catalana en els diferents sistemes educatius”. D'aquesta manera, a tots els estudiants que finalitzen l'ensenyament obligatori se'ls acreditarà el nivell A2. Pel que fa a nivells superiors, el reconeixement de titulacions depèn de les peculiaritats de cada sistema educatiu. És important recordar que a Andorra hi ha 3 sistemes, l'andorrà, el francès i l'espanyol, i que en cada sistema varia el currículum que s'imparteix i també les llengües amb què es vehicula cada matèria a l'aula.

D'aquesta manera, els alumnes del sistema educatiu andorrà en acabar l'etapa de segona ensenyança obtenen el diploma de nivell B1 en cas que hagin desenvolupat les competències lingüístiques C1, C2 i C3 del Programa de llengües de segona ensenyança en l'àmbit de la llengua catalana, amb un nivell de desenvolupament de C, B o A a final de curs. I si el nivell de desenvolupament és de B o A en les tres competències, aleshores obtindran el diploma de nivell B2. Així mateix, s'atorga el diploma de nivell C1 als alumnes que hagin obtingut un desenvolupament de B o A en les competències lingüístiques C1, C2 i C3 del Programa de comunicació en llengua catalana o de llengua i literatura catalanes a la Prova oficial de batxillerat (POB) o a la Prova oficial de batxillerat professional (POB PRO).

Per la seva banda, referent al sistema educatiu espanyol, els estudiants que cursen en llengua catalana la majoria d'assignatures del currículum del quart curs d'ESO i que aprovin l'assignatura de llengua catalana amb una nota mitjana anual entre 5 i 6,9 punts sobre 10 obtindran el diploma de nivell B1; en canvi, si la nota mitjana anual és igual o superior a 7 punts sobre 10, obtindran el diploma de nivell B2. Val a dir que en aquest cas el decret fa referència a les tres escoles congregacionals que hi ha al país: el Col·legi Mare Janer, l'Escola Sagrada Família i el Col·legi Sant Ermengol. Finalment, per obtenir el diploma nivell C1 els alumnes han d'obtenir la nota mitjana anual igual o superior a 7 punts sobre 10 en el segon curs de batxillerat. Aquesta darrera etapa preuniversitària tan sols es pot cursar al Col·legi Sant Ermengol.

De fet, les escoles congregacionals són els únics centres on es vehicula únicament en català. En el sistema andorrà s'alterna el castellà i el francès amb el català; en el Lycée Comte de Foix es vehicula únicament en francès, i al Col·legi Espanyol Maria Moliner la llengua vehicular és l'espanyola. Per això, els alumnes de quart curs de l'ESO del sistema educatiu espanyol que obtenen una nota mitjana anual igual o superior a 7 punts sobre 10 i els de *seconde* del sistema educatiu francès que l'obtinguin igual o superior a 14 punts sobre 20, seran mereixedors del diploma de nivell B1. En els cursos superiors, a 2n de batxillerat o a *terminale* també podran obtenir el diploma de nivell B1 en aprovar l'assignatura de llengua catalana o bé aconseguiran el nivell B2 en cas que la nota sigui igual o superior a 7 punts sobre 10, o igual o superior a 14 punts sobre 20, en funció de cada sistema educatiu.

Finalment, el mes d'abril es va publicar l'[Avis del 6-4-2022 de convocatòria dels exàmens oficials](#) de llengua catalana dels nivells A1, A2, B1, B2, C1 i C2,⁶ i sembla que hi va haver gairebé un miler de sol·licituds d'inscripcions de candidats que no resideixen al país per poder passar l'examen de nivell C2. És possible que hi tingui a veure l'anunci del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya sobre el fet que a partir del 2024, el C2 de català serà un requisit per als docents. Ara bé, davant l'allau de sol·licituds, l'Àrea de Llengua Catalana del Govern d'Andorra va haver de limitar el nombre d'inscripcions, perquè la infraestructura actual, tant d'espais com de professionals, no permetia poder acceptar totes les sol·licituds.

3 Comuns

Pel que fa als comuns, és interessant destacar l'[Avis del 16-2-2022](#) pel qual s'acorda la convocatòria per presentar les sol·licituds per a l'atorgament de subvencions per a la promoció i realització d'activitats culturals

5 BOPA, núm. 43, 6.4.22.

6 BOPA, núm. 46, 13.4.22.

d'àmbit ciutadà que es desenvolupin a la parròquia d'Andorra la Vella.⁷ Així doncs, el comú de la capital és l'únic que incentiva que es desenvolupin propostes culturals per dinamitzar la parròquia. A més, entre els criteris de valoració s'especifica que cal que s'usi la llengua catalana en l'execució del projecte.

Per altra banda, el Partit Socialdemòcrata (PS) en una sessió de Comú,⁸ a Encamp, va recordar al consistori que “les institucions estan obligades a impulsar l'ús del català i a respectar la normativa lingüística”, i ho va explicar amb 3 exemples en què han detectat que es vulneraven els drets lingüístics: l'aplicació de mobilitat en transport públic anomenada Uclic és en castellà; alguns fragments del web de la cursa OTSO també, i la informació dels parquímetres és en castellà i català. El conseller del PS, David Rios, defensa que si s'ofereix en més d'una llengua, també hi hauria d'haver la presència del francès i de l'anglès. Per tot això, Rios va insistir que on hi hagi presència del logotip del Comú d'Encamp cal vetllar per l'ús correcte del català i el compliment de la normativa. Si realment es pren consciència lingüística, es podrà treballar plenament per normalitzar la llengua.

Finalment, cal destacar les queixes arran de la cursa Ultra Trail Vallnord, que va tenir lloc a la parròquia d'Ordino. Tot i que l'organització no fou a càrrec del comú, sinó de l'empresa privada Cims Màgics, sembla que també es va prescindir de la llengua catalana en anunciar la sortida dels participants. Tal com explica l'escriptor Albert Villaró en un article d'opinió,⁹ “de la Trail 100, em va sobtar que fessin –i per megafonia– el compte enrere en castellà. ‘Cinco, cuatro, tres, dos, uno y...’. I en anglès, a la sortida de la cursa de 25”. I acabava amb la sentència: “La petita dosi d'autoodi, la poca estima per allò que és genuí. La mandra i la inèrcia, ni tan sols la mínima concessió de cortesia al país que hi posa les muntanyes. Poc ens passa”.

4 Administració

El mes de maig es va aprovar la [Llei 14/2022, del 12 de maig, de contractació pública](#),¹⁰ que amplia l'abast de la [Llei de la contractació pública, de 9-11-2000](#). En l'article 12, que es dedica als contractistes estrangers, s'especifica que els contractes i tots els documents necessaris previs per adjudicar-los i executar-los han de ser en llengua catalana. Així mateix, l'òrgan de contractació, de manera excepcional i justificada, pot acceptar documents en les llengües oficials de la Unió Europea. Ara bé, les despeses de traducció, en cas que l'Administració ho demani, hauran de ser assumides pels contractistes estrangers.

Per altra banda, el mes de maig el secretari d'Estat d'Afers Europeus, Landry Riba, presentava el projecte de llei de modificació de la [Llei d'exercici de professions titulades i de col·legis i associacions professionals](#),¹¹ que ha estat aprovat pel Consell General i que implica disposar del nivell B2 de català per poder exercir una professió titulada al país i que deixa la porta oberta que cada col·legi pugui fixar un nivell superior. Com avançàvem a la introducció, és una molt bona notícia per fer valdre la necessitat de tenir un cert nivell de llengua catalana entre els professionals liberals.

Finalment, també volem destacar que el mes d'abril, en una sessió al Consell General, els grups parlamentaris de la majoria van demanar que el Govern tingui en compte la llengua a l'hora de decidir on es contracta la publicitat institucional.¹² Tot plegat, són petites accions que ajuden a normalitzar la llengua.

7 BOPA, núm. 25, 23.2.22.

8 FÒRUM.Ad. (2022, 28 d'abril). [PS recorda al Comú d'Encamp que està obligat a respectar la normativa lingüística](#). FÒRUM.ad.

9 Villaró, Albert. (2022, 28 de juny). [Preparados, listos, ya!](#). *Diari d'Andorra*.

10 BOPA, núm. 66, 1.6.22.

11 Llei 5/2019, del 31 de gener, de modificació de la Llei 6/2008, del 15 de maig, d'exercici de professions titulades i de col·legis i associacions professionals (BOPA, núm. 17, 20.2.19).

12 Raventós, Lúcia. (2022, 21 d'abril). [Els exemplars i la llengua, criteris per la publicitat als mitjans](#). *Diari d'Andorra*.

5 Justícia

En l'àmbit judicial és on hi ha hagut més polèmica aquest primer semestre de l'any. El mes d'abril passat, el *Diari d'Andorra* va publicar un reportatge¹³ en què explicava que el Tribunal de Corts havia acollit un judici en castellà. Al banc dels acusats hi havia una parella que fa 6 anys que viu al país, però que no parla el català ni tampoc l'entén. En part, justament aquest era un dels punts pels quals s'havia de celebrar el judici: se'ls jutjava per uns fets que haurien començat quan un policia se'ls va adreçar “en un idioma que no entendemos”. Segons els agents, la parella s'hauria negat a identificar-se, els haurien increpat, els haurien proferit una rècula d'improperis i fins i tot haurien agredit un agent. Tot i que el judici no es va poder celebrar perquè hi faltava un dels testimonis clau, la notícia va tenir força repercussió, perquè mai s'havia dit obertament que es pogués prescindir del català en un judici. Dies després, es publicava un nou reportatge¹⁴ en què la majoria d'advocats que van fer declaracions explicaven sense complexos que quan l'interessat parla una de les llengües dels països veïns, és possible que el judici tingui lloc en castellà o francès, sempre que totes les parts de la sala ho puguin entendre. Així mateix, un dels lletrats afirmava que la qüestió no era “per demèrit del català, sinó pel dret de defensa. L'empara que se'ls havia de donar era que el judici es fes en una llengua que entenguessin”. També fou xocant que la majoria dels lletrats asseguressin que trobaven “absurd” pagar un traductor jurat, com es fa en el cas d'altres llengües, perquè tothom entén el castellà i apel·laven al sentit comú.

Després d'aquestes declaracions contundents, l'escriptor Albert Villaró, en el seu article d'opinió “Flor d'un dia”,¹⁵ posava de manifest els problemes als quals s'enfronta la societat andorrana: “D'autoestima, de seguretat jurídica, de percepció del país: la consagració d'un model de subordinació lingüística que cada vegada es fa més present”. I assegurava que creu que en els propers anys “s'encetarà el meló de la cooficialitat del castellà —potser amanida amb la del francès, per dissimular”. En la mateixa línia, el periodista i gestor cultural Arnau Colominas ironitzava sobre què entenen els lletrats per *sentit comú* en un article d'opinió¹⁶ al portal web Culturàlia, on afirmava que “només si fas valdre una llengua li donaràs l'estatus d'oficialitat que li és legítim. Cada com <sic, per cop>que la fem prescindible, la trepitgem, l'empetitem i vulnerem els nostres drets i els deures”. Finalment, el també periodista Albert Roig, al *Diari d'Andorra*,¹⁷ defensava la importància de la diversitat lingüística que hi ha al país, però assegurava que en cap cas havia d'anar en detriment de la llengua oficial i en un to pessimista afirmava que “protegir-la no vol dir altra cosa que complir la llei, que la normativa ja la tenim. Però si de la legalitat vigent ja ni tan sols en fan cas els estaments judicials, potser voldrà dir que som al final del camí”.

6 Cultura

Com és habitual, el mes de gener es va publicar l'[Edicte del 12-1-2022 pel qual es fa pública la convocatòria per a la concessió de subvencions culturals per a l'any 2022](#), que es divideixen en sis modalitats. Les bases es podien descarregar a la web de tràmits del Govern d'Andorra. En l'àmbit dels projectes editorials, un dels requisits demanava que les obres de caràcter literari fossin preferiblement en llengua catalana. L'adverbi *preferiblement* ha estat una de les novetats del plec de bases d'enguany i de fet a l'[Edicte del 20-4-2022 pel qual es fan públiques les subvencions culturals atorgades per al 2022](#)¹⁸ veiem que s'han concedit subvencions a projectes literaris íntegrament en castellà. En canvi, en el cas dels projectes artístics de creació, producció, exhibició i difusió en l'àmbit de les arts plàstiques i visuals s'especifica que cal que els projectes audiovisuals siguin en llengua catalana o en un altra llengua, però doblats o subtitulats en llengua catalana. En canvi, en la modalitat de projectes de difusió dels mitjans de comunicació privats es demana que siguin en llengua catalana.

13 *Diari d'Andorra*. (2022, 21 d'abril). [Corts cedeix al castellà](#). *Diari d'Andorra*.

14 Coll, Emma. (2022, 24 d'abril). [L'idioma de la justícia](#). *Diari d'Andorra*.

15 Villaró, Albert. (2022, 25 d'abril). [Flor d'un dia](#). *Diari d'Andorra*.

16 Colominas, Arnau. (2022, 27 d'abril). [Fes servir el sentit comú, parla-li en castellà](#). *Culturàlia*.

17 Roig, Albert. (2022, 29 d'abril). [Català a Corts](#). *Diari d'Andorra*.

18 BOPA, núm. 51, 27.4.22.

Altrament, arran de la preocupació del Ministeri de Cultura i del Servei de Política Lingüística¹⁹ pel poc ús del català entre els treballadors de l'Administració, sobretot per l'hàbit de canviar de llengua i per les diverses queixes que els han arribat, es va fer arribar una circular a tots els funcionaris per recordar-los que cal respectar la llengua oficial. Òbviament, el comunicat intern era de caire informatiu, no pretenia ni imposar ni generar cap conflicte lingüístic, però ja se sap que quan es tracta de fer campanyes de sensibilització en favor del català cal anar amb peus de plom i, de fet, es va sentir alguna veu en contra de la iniciativa. El periodista esportiu Gabriel Fernández va escriure un article d'opinió²⁰ defensant que cal acceptar que el castellà també és un idioma d'Andorra, amb tot el que això comporta. Un mes després de l'escrit d'Albert Villaró, la seva predicció es complia: ja s'ha alçat la primera veu per demanar que es reconegui el castellà.

També amb relació a les queixes que ha rebut el Servei de Política Lingüística per la falta d'atenció al públic en la llengua del país en negocis privats, o bé per la manca de català en la retolació, en la redacció de les cartes de bars i restaurants o en els tiquets de caixa, es va publicar l'[Edicte del 4-5-2022 pel qual es convoca un concurs públic per adjudicar la creació, producció i l'execució d'una campanya sobre els deures lingüístics de les empreses i els drets dels ciutadans](#).²¹ La idea és que la campanya s'executi el setembre del 2022 i que serveixi per conscienciar els ciutadans sobre els drets i els deures lingüístics.

7 Economia

Fa un parell d'anys, a Andorra la Vella es va aprovar la concessió d'un casino. No exempt de polèmica, el futur casino s'ha anat construint a ple centre de la capital amb la voluntat d'atraure noves fonts d'inversió al país. Després d'un llarg estira-i-arrotonsa, finalment el mes de juny es va aprovar el [Decret 224/2022, de l'1-6-2022, pel qual s'aprova el Reglament del casino de joc](#).²² A l'article 20 del decret, on s'especifiquen les condicions de les sales de joc, s'estableix que la senyalització dels cartells d'informació general fixos i els documents d'oferta de serveis han de ser sempre en català tal com estableix la [Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial, de 16-12-99](#).²³ Pel que fa al personal directiu, la llei estableix que el personal que es relaciona amb el públic ha d'estar en condicions de poder-lo atendre en català, castellà i francès. Així mateix, tot el personal de la sala de joc ha de poder atendre en qualsevol d'aquestes tres llengües.

8 Conclusions

En aquest primer semestre del 2022 s'ha destapat una clara vulneració de la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial a la Batllia. La polèmica ha estat servida i hem pogut veure que s'ha generat debat en l'opinió pública. Un cop hem sabut que se celebren judicis en castellà o en francès de manera habitual, s'han començat a prendre mesures per impedir que en un futur es repeteixin aquestes "males pràctiques" lingüístiques.

Per altra banda, en matèria educativa sembla que falti valor per demanar que hi hagi un mínim de llengua catalana en els plans d'estudis de la Universitat Carlemany, sobretot perquè mostraria cert respecte a la llengua i a la cultura del país. Ara bé, aquest problema també el trobem al Col·legi Britànic d'Andorra, on sabem que no s'hi imparteix cap matèria en català i no hi ha cap mínima voluntat per ensenyar la llengua i la cultura d'Andorra.

Pel que fa als comuns, sembla que es pren consciència de la importància de tenir cura de la llengua en qualsevol àmbit. Ara bé, encara cal fer molta feina per desacomplexar la societat, perquè encara està massa arrelada la idea que el català és d'anar per casa. Cal fer veure que es poden organitzar esdeveniments multitudinaris en català simplement perquè és la llengua del país.

19 Bages, Joan Ramon. (2022, 19 de maig). [Cultura insta els funcionaris a parlar en català i a no canviar de llengua](#). *Diari d'Andorra*.

20 Fernández, Gabriel. (2022, 26 de maig). [El vell/nou debat del català](#). *Diari d'Andorra*.

21 BOPA, núm. 58, 11.5.22.

22 BOPA, núm. 68, 8.6.22.

23 BOPA, núm. 12, 12.1.00.

L'aprovació del projecte de llei de modificació de la Llei d'exercici de professions titulades i de col·legis i associacions professionals, que estableix que caldrà disposar del nivell B2 de català per poder exercir una professió titulada al país, és una molt bona notícia, perquè fomenta que el català sigui una llengua útil i necessària en qualsevol àmbit. És una aposta clau per fomentar la normalització lingüística.

Finalment, cal reconèixer que el Ministeri de Cultura ha dut a terme una mesura valenta en enviar una nota informativa a tots els funcionaris perquè siguin conscients de la importància de no canviar de llengua. A més, la campanya que tindrà lloc al setembre en què es recordaran els drets i els deures lingüístics dels ciutadans sembla que podria ser rellevant per sacsejar consciències. Esperem que tingui prou repercussió, que apel·li de manera directa els clients dels bars i restaurants i que tingui prou impacte perquè es deixin de vulnerar els nostres drets lingüístics.